

Na pravidelnom fóre VSIT, ktoré sa uskutočnilo v mesiaci február 2023, členovia diskutovali o hlavnej téme, ktorou bola spôsob prepisu arabských slov do slovenského jazyka. Preberaná téma sa sústredila nasledujúce štyri otázky:

1. Prepis arabských slov s počiatočným "al";
2. Čo má byť pri prepise slova z arabského jazyka do slovenského jazyka rozhodujúce: Prepísať výslovnosť tak, ako je slovo napísané v arabskom jazyku alebo prepísať výslovnosť tohto slova?
3. Skloňovanie prepísaných arabských slov v slovenskom jazyku;
4. Spôsob prepisu arabských písmen, ktoré slovenský jazyk nepozná, do slovenčiny.

Úvod

Na úvod svojich mesačných fór, sa členovia VSIT rozhodli otázku prepisu arabských slov do slovenského jazyka prediskutovať a zaujať k nej stanovisko. Hlavný dôvod, ktorý ich k tomu viedol bol, aby sa literárna tvorba VSIT v budúcnosti zjednotila pri jeho výskumnej a literárnej činnosti. Pravidlá spojené so spôsobom prepisu arabských slov do slovenského jazyka nie sú totiž ustálené. Preto bolo hneď na začiatku nevyhnutné určiť si pravidlá vo vzťahu k tomuto prepisu, ktorými sa bude VSIT riadiť pri svojej ďalšej činnosti, aby bola jeho publikačná činnosť v tomto smere od začiatku jednotná. Zámerom VSIT pri určovaní vlastných pravidiel je, okrem iného, prispieť aj v budúcnosti k zjednoteniu metodiky prepisu vo vzťahu k slovenskému jazyku.

1. Prepis arabských slov s počiatočným "al".

Pri prepise tohto slova sa vyskytujú dva základné otázky:

- a) Ako spojiť „al“ so základným slovom;
- b) Ktoré písmeno je rozhodujúce v slove, a teda sa píše ako veľké tam, kde slovenský jazyk vyžaduje písať veľké písmeno.

Na zodpovedanie uvedených dvoch otázok, je potrebné sa oboznámiť s tým, aký význam má často používané slovo „al“ v arabskom jazyku. „Al“ sa v arabskom jazyku nazýva „Al al-taríf“, čo je možné preložiť, ako „al“ určujúce konkrétneho člena (určitý člen) a predstavuje konkretizáciu a spojenia všeobecného slova s niečím konkrétnym. Napr. slovo namla (mravec) vyjadruje druh, t.j. akýkoľvek mravec, ale ak k nemu pridáme al, tak bude poukazovať na určitého konkrétneho mravca a slovo sa bude písať a čítať ako al-namla.

1.1. Ako spojiť „al“ so základným slovom.

Pri tejto otázke sa nám naskytujú nasledujúce riešenia:

Vysvetlivky:

- **Základná téma.** Základná téma je téma riadne navrhnutá v danom mesiaci na prediskutovanie v rámci mesačného fóra.
- **Pridružená téma.** Pridružená téma je téma, ktorá bola dodatočne navrhnutá a členovia VSIT si odsúhlasili, že ju preberú na danom fóre
- **Závery.** Každý člen vyjadruje svoj názor na preberanú tému a tento svoj názor uvádza podložený určitými argumentmi a myšlienkovými chodmi, ktoré ho k tomu doviedli. Pokiaľ sa všetci prítomní členovia VSIT dohodnú na jednotnom závere, uvádza sa len tento záver. Ak by sa s ním niektorí člen VSIT nestotožnil a požiadal o zapísanie svojho názoru, tak sa jeho názor zapíše samostatne na konci záveru.

- a) **Oddeliť slovo „al“ od slova ku ktorému je pridružené.** To znamená, že už spomenuté slovo namla by sa prepísalo, ako al namla. V takomto prípade by nám ale objavil problém v tom, že by nám vznikli dve slová, slovo „al“ a slovo „namla“. Len ten, kto uvedené slovo prepísal alebo ten, kto ovláda na dobrej úrovni arabský aj slovenský jazyk, by vedel posúdiť, že ide o jedno slovo s určitou predložkou znázorňujúcou člena. Toto riešenie sa preto javí, ako nevhodné na prepisovanie slov s „al“;
- b) **Spojiť slovo al so slovom ku ktorému je pridružené.** Pri tomto riešení sa ukazujú viaceré alternatívy:
 - i) **spojiť al priamo so slovom ku ktorému bolo pridružené.** Slovo namla by potom znelo, ako alnamla. Pri tejto alternatíve by sme sa ale vystavili riziku, že by slovo ako také, v slovenskom jazyku do ktorého sa prepisuje, bralo, ako iné slovo než to pôvodne. Opäť je tu prípad, keď ten, kto uvedené slovo prepísal alebo ten, kto ovláda na dobrej úrovni arabský aj slovenský jazyk by vedel posúdiť, že ide o jedno a to isté slovo len s určitou predložkou znázorňujúcou člena;
 - ii) **spojiť al so slovom ku ktorému bolo pridružené prostredníctvom iného jazykového nástroja.** Tu prichádzajú do úvahy len dva jazykové nástroje: pomlčka a spojovník. Pomlčka sa zvyčajne používa na oddelenie častí určitého prejavu, označuje prestávky v reči a pod. Spojovník sa používa na spojenie viacerých druhov slovných spojení, vrátane cudzojazyčných spojení. Takže v danom prípade sa javí spojovník, ako tá vhodnejšia alternatíva. Slovo namla s al bude potom znieť al-namla.

1.2. Ktoré písmeno zvýrazniť pri slovách, pri ktorých gramatika slovenského jazyka vyžaduje na začiatku uviesť veľké písmeno. Ak si ustálime písanie slov s „al“ s používaním spojovníka, potom nám ostáva ešte doriešiť otázku veľkého písmena pri slovách, kde pravidlá slovenskej gramatiky vyžadujú na začiatku slova veľké písmeno. Tu môžeme rozlíšiť dve situácie:

- a) ak budeme považovať slovo s „al“ ako jedno slovo, vrátane „al“, potom by názov al-amír (arab. princ) znel takto „Al-amír“. Aj keď je to zo všetkých už spomínaných alternatív možno tá najlepšia, s ohľadom na jasné určenie základného slova, môže byť aj táto možnosť trochu metúca, keď sa opäť dostaneme do situácie, že sa ako začiatok slova označuje písmeno „a“ v „al“. Tým pádom nikdy nezvýrazníme samotný názov uvedením veľkého písmena na začiatku, ale vždy to bude veľké „a“ na začiatku, keďže začiatok bude vždy s „al“;
- b) ak budeme brať základné slovo za rozhodujúce a budeme brať „al“ ako určitú predložku spojenú s menom. V takomto prípade by slovo al-amír znelo takto al-Amír. Táto alternatíva sa pri slovách u ktorých gramatika slovenského jazyka vyžaduje uvádzať počiatočné písmeno ako veľké písmeno, zdá byť najvhodnejšia. Totiž nielen rieši problém spojenia predložky „al“ so slovom, ale zároveň aj zvýrazňuje, že základným slovom vo vete, je slovo Amír. Poukazuje na to, že tu myslíme konkrétneho princa alebo názov niečoho konkrétneho, ako je napr. reštaurácia al-Amír.

Záver.

VSIT sa na svojom fóre zaoberala otázkou prepisu slova s „al“ z arabského jazyka do slovenského jazyka s nasledujúcim záverom. VSIT odporúča pri prepise slov s „al“ používať spojovník, ktorý spája „al“ so

základným slovom. Pri slovách, pri ktorých gramatika slovenského jazyka vyžaduje uvádzať na začiatku slova veľké písmeno, sa veľké písmeno uvádza na začiatku základného slova tak, aby bolo jasné, ktoré slovo je to základné. Napr. pri slove al-Amír sa za základné slovo považuje slovo amír, preto sa toto slovo uvádza s veľkým „a“.

2. Čo má byť pri prepise slova z arabského jazyka do slovenského jazyka rozhodujúce: Prepísať výslovnosť tak, ako je slovo napísané v arabskom jazyku alebo prepísať výslovnosť tohto slova?

Pri tejto otázke sa nám vyskytujú dve možné riešenia:

- a) Prepísať výslovnosť arabského slova, alebo
- b) Prepísať arabské slovo tak, ako je napísané, resp. ako sa zvykne písať.

Na prvý pohľad sa zdá, že táto otázka nie je podstatná. Jej dôležitosť si však uvedomíme vtedy, keď si uvedomíme, že okrem spisovného jazyka, pozná arabský jazyk veľké množstvo nárečí. V závislosti od nárečia, sa môže výslovnosť konkrétneho slova, ktoré sa v spisovnom jazyku píše len jedným spôsobom, vyslovovať viacerými spôsobmi v závislosti od toho, v akom nárečí hovorí ten, kto dané slovo vyslovuje a používa. Napr. slovo žár (arab. sused) sa môže vyslovovať ako žár, gár, al-žár, ažžár a pod. Nie je pritom rozhodujúce, či ten, kto toto slovo vyslovuje, ho vyslovuje správne, ale rozhodujúce je, ako sa toto slovo prepíše. Ak vezmeme do úvahy ešte aj skutočnosť, že slovenský jazyk nepozná niektoré písmená, ktoré pozná arabský jazyk (problematika, ktorá sa rozoberá nižšie v tomto závere februárového fóra), o to je zaujatie stanoviska k tejto otázke naliehavejšie.

2.1. Prepísať výslovnosť arabského slova tak, ako ho ten, kto hovorí vyslovuje. Ako bolo už uvedené, s prepísaním výslovnosti sú spojené mnoho problémy. Je to problém

- a) nárečia,
- b) písmen, ktoré neexistujú v slovenskom jazyku.

Nárečie je jedným zo základných problémov, ktoré do veľkej miery ovplyvňujú prepis reči z jedného jazyka do druhého. Nie je to špecifikum arabského alebo slovenského jazyka, ale vyskytuje sa všade tam, kde existuje spisovný jazyk a popri ňom aj nárečie. Ak niekto hovorí spisovným jazykom, nie je veľký problém prepísať to, čo hovorí do slovenského jazyka, ak ale hovorí nárečím, potom prepis výslovnosti slov je problematický. Hovoríme samozrejme o prepis výslovnosti tam, kde výslovnosť potrebujeme zachovať, napr. pri slovách, ktoré slovenský jazyk nepozná, pri názvoch a pod. Iná situácia je, ak niekto zámerne chce prepísať presne to, čo počuje, vtedy je prepis „píš, ako počuješ“ opodstatnený, pretože ten, kto prepisuje potrebuje dostať k čitateľovi to, čo sa hovorí a nie presný a správny význam a spôsob, akým sa dané slovo v arabskom jazyku píše.

Podstata tohto problému sa ukazuje, okrem iného, vtedy, keď si uvedomíme, že každý jazyk sa skladá z písmen, ktoré nemusia byť tie isté v inom jazyku. To je všeobecná skutočnosť, keď málokedy nájdeme dva jazyky, ktoré obsahujú presne tie isté písmená s totožnou výslovnosťou. To znamená, že prepis určitého slova

do anglického jazyka, ktorý pozná viaceré písmená, ktoré slovenský jazyk nepozná, a následné prevzatie prepisu takéhoto slova z anglického do slovenského jazyka bezo zmeny, môže spôsobiť, že sa výslovnosť v konečnom dôsledku deformuje. Napr. arabský jazyk pozná slovenské písmeno „z“, ktorého výslovnosť je totožná s písmenom „ز“ v arabskom jazyku. To isté platí aj pre anglický jazyk. Ale arabský jazyk pozná aj ťažšie vyslovované „z“, ktoré predstavujú písmeno „ذ“, avšak také písmeno slovenský jazyk už nepozná. Anglický jazyk ale takýto ekvivalent pozná v podobe písmena „th“. Ak niekto prepíše do anglického jazyka zámeno „هذا“, t.j. ten, tak ho pravdepodobne prepíše hethe alebo hatha. Anglicky hovoriaci človek to prečíta pravdepodobne ako „háza“. Ak ho ale niekto prevezme z anglického do slovenského jazyka, potom prevezme prepis v podobe hatha a tak ho bude aj čítať „vyslovuje, ako číta“. Na rozdiel od toho, keby dané slovo bolo prepísané priamo z arabského jazyka do slovenského. Uvedeným spôsobom (prepis výslovnosti z anglického prepisu) sa v podstate deformuje výslovnosť a stráca sa zmysel prepisu, pretože keď napr. takto prepísané slovo povie pred arabsky hovoriacemu človeku, pravdepodobne nebude vedieť, čo tým myslíte. Ako jasný príklad toho, ako výslovnosť môže ovplyvniť prepisovanie slov, je slovo Muhammad. Slovo Muhammada, ako sa správne píše a aj spisovne vyslovuje, sa ustálilo v slovenskom jazyku, ako Mohamed, čo nie je správny prepis. Napriek tomu, že lingvisti už uznávajú nesprávnosť tohto prepisu, aj tak sa toto slovo stále nesprávne píše v slovenskom jazyku.

2.2. Prepísať arabské slovo tak, ako je napísané, resp. ako sa zvykne písať v arabskom jazyku. To znamená, že pri prepise nám slúži ako podklad arabský spisovný jazyk a slovo sa prepisuje do slovenského jazyka tak, ako sa píše v arabskom jazyku. Tým nám odpadne veľká časť problémov, ktoré sme uviedli v predchádzajúcom bode. V tomto prípade zámeno „هذا“ sa prepíše ako háza, čo je najbližší možný prepis správnej výslovnosti tohto slova.

Záver.

VSIT sa na svojom fóre zaoberala otázkou prepisu slov z arabského do slovenského jazyka s použitím výslovnosti alebo spôsobu, akým je slovo napísané v arabskom spisovnom jazyku. VSIT odporúča pri prepise slovo z arabského do slovenského jazyka prepísať slovo tak, ako je napísané v spisovnom arabskom jazyku. Výnimku tvorí len prípad, keď cieľom toho, kto prepisuje, je zachytiť presnú rečovú komunikáciu, ktorú prepisuje.

3. Skloňovanie prepísaných arabských slov v slovenskom jazyku.

Napriek tomu, že otázka skloňovania nie je vo svojej podstate až taká dôležitá pri prepise arabských slov do slovenského jazyka, môže do určitej miery skomplikovať výslovnosť niektorých slov.

Na otázku, či skloňovať cudzie slová v slovenskom jazyku sú dva názory.

a) Jeden názor je za skloňovanie,

b) Druhý názor je za ponechanie pôvodného slova tak, ako bolo prepísané, t.j. v pôvodnom tvare.

3.1. Skloňovanie prepísaných slov. Okrem toho, že pri skloňovaní sa dodržia pravidlá slovenského jazyka, má skloňovanie ešte jeden významný prínos. Totiž podľa neho určujeme rod cudzieho slova. Ak je rod v cudzom jazyku mužský, tak ho zachováme aj v slovenskom jazyku, ako mužský rod; to isté platí aj o ženskom rode. Tak tomu bolo, ako uvádza A. Al-Sbenaty, napr. pri prepise slova „zakat“. Keď sa slovo uviedlo bez skloňovania, čitatelia si ho stotožnili s mužským rodom, ono je ale ženského rodu v pôvodnom arabskom jazyku. Preto sa rozhodli slovo zakat nakoniec skloňovať. V tomto prípade skloňovanie zohralo aj svoju rolu pri spresnení rodu slova zakat.

3.2. Ponechanie pôvodného slova tak, ako bolo prepísané, t.j. v pôvodnom tvare. Takýto prístup k skloňovaniu je zrejme najpohodlnejší. Odstraňuje totiž možné komplikácie pri nachádzaní správneho tvaru pri skloňovaní. Otázka správneho rodu sa dá čiastočne vyriešiť tým, že k danému slovu priradíme vhodnú predložku alebo iné slovo. Napr. slovo zakat použijeme ako „dávka zakat“. Slovo dávka do veľkej miery navodilo predstavu, že zakat je dávka a je ženského rodu.

3.3. Použitie Kombinovaného spôsobu. Tento spôsob A. Al-Sbenaty používal, ako uviedol, viackrát keď zvažoval, v závislosti od témy cudzích slov, ich hustoty a pod., či v texte určité slovo skloňovať alebo nie. Použitie kombinovaného spôsobu má tú výhodu, že ten, kto prepisuje slovo, riadi text, určuje, čo potrebuje čitateľovi odovzdať a uľahčuje čitateľovi čítanie. Nevýhodou kombinovaného systému ale je, že nevytvára jednotné pravidlo ohľadom skloňovania a skloňovanie bude závisieť len od skúsenosti a subjektívneho pohľadu toho, kto s textom pracuje.

Záver.

Po zvážení všetkých názorov prezentovaných počas diskusii, VSIT odporúča používanie kombinovaného systému. Vzalo do úvahy viacero faktorov, hlavne skutočnosť, že pri prepise niektorých slov, nie je vhodné ich skloňovať, či už z náboženského hľadiska alebo z hľadiska nekomplikovaného čítania prepísaného textu. VSIT uprednostňuje aj v tých prípadoch, keď sa skloňovanie nepoužije, použiť ďalšie slová spolu s prepísaným slovom, ktoré by objasnili jeho rod, príp. jeho iné lingvistické špecifiká.

4. Spôsob prepisu arabských písmen, ktoré slovenský jazyk nepozná, do slovenčiny.

Otázka písmen, ktoré arabský jazyk má a ktoré slovenský jazyk nepozná, je pomerne komplikovanejšia otázka. Nejde totiž o jedno alebo dve písmená, ale o niekoľko písmen. To spôsobuje aj nejednotnosť prepisovania slov obsahujúcich tieto písmená do slovenského jazyka. Viaceré publikácie, najmä tie, ktoré kladú hlavný dôraz na výslovnosť, používajú rôzne znaky, ktorými v slovách nahrádzajú písmená arabského jazyka, ktoré slovenský jazyk nepozná. Ani podoba a spôsob

uvádzania týchto znakov nie sú jednotné. V snahe o zavedenie určitého jednotného systému prepisovania týchto písmen, otvorilo VSIT aj túto otázku. Pri jej riešení sa ukázalo, že prichádzajú do úvahy dva spôsoby, ako túto otázku zjednotiť.

4.1. Pri prepisovaní výslovnosti slov z arabského jazyka do slovenského jazyka, nahradiť písmená, ktoré slovenský jazyk nepozná, vopred určenými znakmi. Takýto postup je rozšírený najmä v tých odborných publikáciách, ktoré kladú dôraz na presný prepis výslovnosti. Tento postup je ale pre toho, kto prepisuje, ale hlavne pre čitateľa, podstate náročný. Okrem toho neexistuje zhoda na tom, ktorým znakom nahradiť to ktoré arabské písmeno. Ak napr. nahradíme písmeno „ع“, ktoré slovenský jazyk nepozná znakom „š“ vznikne nám pri prepise slova al-Šáfí nasledujúci prepis „al-Šáfši“. To isté by platilo pre arabské písmeno „ح“, ktoré by sme nahradili znakom „%“. Prepis slova Muhammad by potom znel „Mu %ammad“. Je jasne vidieť, že text sa nám v oboch prípadoch komplikuje a vyžaduje od čitateľa, aby sa najprv naučil, čo každý znak znamená, ako sa pôvodné písmeno vyslovuje (čo je bez živého vypočutia si výslovnosti veľmi náročné) a až potom môže začať čítať text. Pri takomto prepise, značná časť čitateľov stratí záujem text vôbec čítať.

4.2. Pri prepisovaní výslovnosti slov z arabského jazyka do slovenského jazyka, nahradiť písmená, ktoré slovenský jazyk nepozná, písmenami zo slovenského jazyka, ktoré sú svojou výslovnosťou, čo najbližšie k nahrádzanému písmenu. Aj tento spôsob nie je úplne ideálny, avšak problém s prepisovaním môže vzniknúť už len vo výnimočných prípadoch. Prepísané arabské slovo s takto prepísanými písmenami (s výslovnosťou čo najbližšou k pôvodnému arabskému písmenu), pri čítaní alebo vyslovovaní by znelo takmer totožne s výslovnosťou pôvodného, prepísaného, slova. Ako sa napr. aj A. Al-Sbenaty vyjadril, tento spôsob nahrádzania arabských písmen používal takmer vždy.

Záver.

VSIT po zvážení oboch alternatív, odporúča používanie druhej metódy, t.j. pri prepisovaní výslovnosti slov z arabského jazyka do slovenského jazyka, nahradiť písmená, ktoré slovenský jazyk nepozná, písmenami zo slovenského jazyka, ktoré sú svojou výslovnosťou, čo najbližšie k nahrádzanému písmenu. Tým sa dosiahne čo najbližšia zhoda s pôvodnou výslovnosťou a čitateľ sa odbremení od náročného rozoznávania znakov nahrádzajúce pôvodné arabské písmená.